

ZUGAITZ ARTEAN

Errekarroz bestaldetik dut oian joria, ainitz zugaitz notaz apaindua. Nere aurretikoak sartuak dira batzuk, beste asko neronek aita zanari lagundurik, jarri ta zainduak. Oian trinko, aberats eta naro onek beti erdi-txoratu izan nau. Egurra, itzala, poza eman oi dit aldioro.

*«Itzal! Baso'ren ume yaukal,
xalogorik ezin aal:
beltxeran, begi bai azal:
Itzal!,
Itzal!...*

.....
*Begira non dedan, aterpean zai,
gorputza sotilla, betartea arrai».*
(Lizardi)

Doiñu; «Ftsua eta sastrea.. , ».

Bero-galda dut-eta, noan basorantza,
besos beso dudala Itzal begi-beltza;
askotan artua dut nasai bere erlantza (1),
neke miñak biurtuz atsedeen apatza.

Eliz dugu basoa —eskarien etxe—,
eskerga ta pinpirin, misterios bete:
zugaitzak dira zutoin, txoriak joare,
ni jaupari (2) arrotza ta besteak beste.

Nere basoak egoñtik errekastoa du
malda beera doana, polpolka, berritsu.
Bazter zoragarria! , dirudi gaztelu,
ille luzezko lamin maitagarritz zaltu (3).

(1) Dizdiz.

(2) Apez.

(3) Abaro.

Jaria da oiana: ote txiki, txillar,
pago azal zurizka, kulubiz ta lizar...
Baso nasai jario, guztiz duzu zangar:
eun margoizko miesa inguruan bakar.

Zugaitz adar makurrak, sasiak, arantzak,
aritz zaar, gorosti beltz, lats ondoko altzak,
nereak ditut oro basoko zugaitzak;
begirale naike jo ez ditzan gaitzak.

Ondotan asko dauzka ene baso itsuak
ta ez ditut ikus nai bat ere galduak;
denak dira nereak, nik arretaz zainduak,
nene aurretikoak beiñola sartuak.

Nire aitak ba zuen ere landara gar:
ametz, ereiñotz, urki, agin ta gastigar,
izai, ezki ta intxusa, sarats, lertxun txapar,
eundaka jar zizkidan oianean azkar.

Zaarrak ordezkatzeko or dut muntegia,
egutera begira artzean jarria;
urtero dut berritzen une berezia,
ugaltzeko darabilt ezkurtxo berria.

Pago ta aritz damaidate etekin ugari:
azpigarri orbela, ostoa janari;
zura bait dute iraunkor, urtero eurari
ateratzen diet nik ikatz berogarri.

Auetxek izan dira euskaldunen tantai,
eusko mendi osoa estaliz txit arrai;
baiña urteak dirala pipiak jo errai,
ta aizkora ta auts urdida izan dute etsai.

Basoan daukat sail bat irabaz yaioa
damaiten aritz gorri ezin obekoa:
osto zabal mardula, ezkur gisakoa,
aitzur kirtentzat ere giar onekoa.

Artea berdin ostoz arrosko neguan,
zain lodi, mutur zorrotz, pendiz arritsuan;
pago saillak metroak dituzte inguruan,
arotzaren lan-maïan lan-errez osuan.

Lur apo (4) samarrean datorkit lizarra,
gurpillak moldatzeko egur bedegarra (5);
urkia eder duzu mendian bakarra...
Ezeren itzal gabe bai lerden zumarra!

Argi zalea da altza, ur-ertzean zabal,
etzaio ez begiko abetxoen itzal;
zur ederreko dira arkazi ta makal,
ezkotsu dan lurrean aize-txeraz daldal.

Zugaitzotan garaien izan zan gaztaiña,
damurik eramana gaixoak aintziña;
zura zuan ederra, itzal, errekiña,
irail-otsail tartean azkurri bikaiña.

Ez al dute merezi —ken irri-lorea! —
gure zugaitz panpoxak txapela kentzea?
Nik orrela dagitzut, oi baso nerea!
erakutsiz zuri, Itzal! , ene lots-legea.

Or dut muiñoan polit ene bizitoki,
baiña biri-auspoak zuk ezarten garbi;
aizea duzu biran osasun izaki,
ta iñoiz atertzen ez dan soiñua samurki.

(4) Ano.

(5) Berezi.

Agurka naukazu gaur, ene baso kirmen;
itzala, zura, poza didazu ematen...
Euria ari denean adarrak dizditzen,
beroak kiskaltzean ezkoa gordetzen.

Mendi soil-gorrikoa latz idor izanik,
lur ori goxoago dala uste duta nik.
Leona uxarazteko ez dugu zu lakorik,
nik maite zaitut maite, biotz biotzetik.

Barrenean lci dala zuga ezta izotzik,
negua izanda ere, ez dut emen otzik;
uda dala, ordea, aizea goxorik,
ene lan-izerdiari atsedan emanik.

Ondo dasa esakunak: «Baso ta ibaia, auzo;
au ez duen etxea egiz lander (6), gaizto».
Bego, beraz, betikoz jori ene baso,
uda-miñeko sasoiz denontzat abaro.

GARI-ILLA

Lenago gertatua pozgarri izan oi zaigu. Ogei bat urte aurretik gana erein oi genuen Gipuzkoa-n eta Bizkaia-n ere; gaur ez dugu ereiten. Baiña euskaldun baserritarrak gariari buruz izan zituen arazoak, bai erein eta ebakitzean, bai eta jota garbitzean, ez ditugu aiztutzekoak. Lan neketsua, baiña atsegiña noski,

Doiñu: «Argizagi ederra,..».

(6) Beartsu.